

Ordu Kenti Tarihi Dokusu Üzerine Kentsel Baskılar; Tarihi Sit Alanı Örneği

Ömer Atabeyoğlu *1, Kübra Nur Beyli 2, Aslıhan Argan 3

*1Ordu Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, ORDU

2Ordu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, ORDU

3Ordu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, ORDU

(Alınış / Received: 25.07.2018, Kabul / Accepted: 17.07.2019, Online Yayınlanma / Published Online: 02.09.2019)

Anahtar Kelimeler

Tarihi kent çekirdeği,
Kentsel miras,
Ordu kenti,
Kent imajı,
Kent kültürü

Öz: Her kent uzun bir tarihi geçmiş ile şekillenir. Kentler, bu uzun süreç boyunca edindikleri tecrübeleri, kültürel dokusu ve sosyal mirası ile değer kazanır. Günümüz kentleri, tüm bu birikimleri kentin kalbinde barındırır. Tarihi kent çekirdekleri, kentin hem ilk kurulduğu yer, hem de en yaşlı dokusudur. Kentler, tarihi çekirdekleri ile okunur, tanınır ve anlaşılır hale gelir. Bir kentin tarihi çekirdeği, o kentin tüm sakinlerinin ortak geçmişini, atalarını ve geleneklerini barındırır. Hızla gelişen kentler içerisinde son derece küçük yerler kaplasalar da, varlıkları ve dokuları ile genelden farklı olduklarını her fırsatta gösterirler. Hem köklere saygı, hem geçmişi merak ve hem de nostalji hevesi kentsel tarihi dokunun korunmasını sağlamaktadır. Kentlerdeki tarihi yerleşim örnekleri çoğu zaman ya bütünüyle, ya da kısmen koruma kullanma dengesi içerisinde açık hava müzeleri olarak işlev görmektedir. Bununla birlikte kentsel doku ve sistemlerin tarihi doku üzerine baskısı günümüz kentlerinin gerçeği ve önemli bir sorundur. Çalışmada; Ordu kent merkezinde yer alan Kentsel Sit Alanı kapsamında kentsel dokunun baskısı incelenmiştir. Çalışmanın amacı, Ordu kenti tarihi dokusuna dikkat çekerek, farklı şekillerde kendisini gösteren kentsel baskı etkenlerinin bertaraf edilmesi için çağrıda bulunmaktır. Böylece tarihi kent çekirdeğinin sürekliliğine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bu kapsamda, tarihi sit alanında yerinde gözlem ve incelemeler gerçekleştirilmiş, baskının çeşidi ve büyüklüğü tespit edilmiştir. Bununla birlikte çalışma alanı içerisinde gerçekleştirilen koruma ve restorasyon çalışmaları da incelenmiş, koruma-kullanma dengesinin sağlanması için önerilerde bulunulmuştur.

Urban Pressure on The Historical Structure of Ordu City, The Case of The Historical Site

Keywords

Historical urban core,
Urban heritage,
Ordu city,
Urban image,
Urban culture

Abstract: All cities shape with a long historical background. Urban gain value with its experiences, its cultural structure and its social heritage during this long time. Modern urban contain the background in the heart of urban. The historical core of urban is both first place of the urban and its most old structure. The urban is understood, known and read with its historical core. The historical core of urban has common past, ancestry and tradition of all citizen. The historical core has a small area in the cities rapidly expanding. It shows that different from generally with structure and existence of it. Both respect to roots, worry to past and enthusiasm to nostalgia provide to protect of historical structure. Samples of the historical places in the cities usually are used either completely or partly in balance of protection and use as open-air museums. Besides pressure of the urban structure and systems on the historical structure are a problem and fact of the modern cities. In this study, the pressure of urban structure was examined on Historical Site in Ordu City center. Purpose of the study is to draw attention to historical structure of Ordu City and to call for remove to the factor of urban pressure. Thus, the purpose is also to contribute to continuity of historical urban core. In this context, examination and observation in the historical site were done and, variety and size of pressure were confirmed. Protection and restoration

works in the study area also were examined and, it was made suggestions to ensure the balance of protection and use..

1. Giriş

Geçmişten günümüze kadar her dönemde insanlar topluluk halinde yaşamaya ihtiyaç duymuşlardır. Topluluk halinde yaşamının gerektirdiği bir takım gereksinimler çevrenin insana, insanın ise çevreye göre şekillenmesinde etkin olmuştur. İnsanlık bu şekillendirme yeteneği ile kendi kültür ve inançlarını, yaşam tarzını, gelenek ve göreneklerini kurduğu her kentte yaşatmış ve kentsel zenginliğin gelişmesini sağlamıştır. Bu etkenler doğrultusunda yaşam alanlarının şekillenmesi, günümüzdeki kent olgusunu ortaya çıkartmıştır. Kentlerin çoğunda tarihsel dönemlere ait kentsel yapılar ve kalıntılar bulunmaktadır ki bunlar kentlinin geleneksel yaşam şeklini yani tarihi geçmişi yansıtmaktadır.

Her kentin sahip olduğu kent hafızası, kent kültürünün nesilden nesile aktarılmasının teminatıdır. Ancak Uysal'a [1] göre; zamanın getirdiği değişimle birbirine benzeyen kentler özgünlüklerini de kaybetmekte ve kentsel hafızalarını koruyamamaktadır.

Günümüzün teknolojik gelişmeleri, hızlı nüfus artışı, göçler, barınma ihtiyacındaki artış ve değişen ihtiyaçlar gibi pek çok etken önce kentsel kültürel yapının değişimine ve sonrasında da kentlerin tarihi yapısının bozulmasına, kentlerde kimlik karmaşasına, korunması gerekli özel karakterlerin baskılanmasına ve çevreleri ile olan uyumun kaybedilmesine neden olmaktadır [2, 3, 4, 5, 6, 7, 8]. Pendlebury [9] ve Delafons'a [10] göre; kentlerde yaşanan tüm gelişmeler sonucunda tarihi kent dokularındaki baskının arttığı ülkeler sosyo-kültürel değerlerinin yok olması tehdidinin dışında özgün mimarisi ve kentsel kimliklerinde de ciddi tahribatın etkisindedir [11].

Kent kimliği kentin fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik ve tarihi özelliklerine göre şekillenen ve o kenti nitelendiren canlı veya cansız objelerden oluşan insanların görsel, işitsel vb. duyularıyla algılanan kente has olan bir biçimdir [12]. Bununla birlikte kentler bu sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri toplumların refahını ve yaşam tarzını şekillendirmek için değerlendiren sistemlerdir [13]. Bu şekillenme süreci içerisindeki kentsel sistem; değişim ve dönüşümler yoluyla zamanın gereklilikleri ve çeşitlenen ihtiyaçlara ayak uydurmaya mecbur kılınır. Bu değişim süreci; kentsel sistemlerin ayrılmaz özelliği, maddi ve manevi parçası olan kentsel miras, toplumsal hafıza ve tarihi değerlerin de etkilenmesi durumunu gündeme getirir.

Tarihi çevreler bir kentin algılanmasını, okunabilirliğini, kültürünün ve geleneğinin en iyi hali ile tanımlanmasında önemli rol oynar. Bu nitelikleri ile tarihi kentsel dokular, gelecekle bugün arasında anılarla dolu bir tiyatro sahnesi gibi izlerini günümüze kadar taşıyan ve yaşayan arşivlerdir [14]. Tarihsel kültürel miras, geçmişle gelecek arasında bağ kuran, toplumların yaşamsal kimliklerini belirleyen, tekrarı olmayan, toplumsal tarih bilinci oluşturan ve kuşaklar arasındaki iletişimi sağlayan, sınırlı kaynak niteliği olan değerlerdir. Bu değerlerin kaybolması; toplumsal benliğin yitirilmesine, nereden geldiği ve nereye gidiliyor olduğunun unutulmasına ve bulunulan ortama ait olunmama duygusuna yol açar [15, 16].

Her kent uygarlıklara ve medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve birikimini bu güne taşıyabilen kentler bu nitelikleri ile karakterize edilir hale gelmiştir. Tarihi kentlerin ve onu oluşturan öğelerin her biri birer kültürel mirastır. Ne kadar geçmişe dayanırsa dayansın kültürel mirasların atfettiği değerler eskimez. Bununla birlikte, zaman içerisinde çeşitli çevresel ya da insan etkilerinin neden olduğu etkenler ile yıpranmaktadır. Bu şartlar altında tarihi kent dokularının kültürel miras olarak sürdürülebilirliklerinin sağlanması adına korunmaları önemlidir [17]. Kentsel kültür ve mirasın önemli parçası olan tarihi dokuların ortak sorumluluk anlayışı ve kurallar ile korunması tüm dünyanın ortak sorumluluğudur [18]. Korumanın temel amacı fiziksel ve kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasıdır. Kentlerin ya da kent parçalarının korunması, kültürel mirasın aktarılması türünden bir belgeleme ve eğitim amacının ötesinde, estetik açıdan da kentlere vazgeçilmez ve yeri doldurulmaz katkılar sağlar [16]. Kentlerde özellikle tarihsel süreçler çerçevesinde oluşmuş olan kentsel yapılar ve çevresinde oluşturulacak olan yapılaşma veya insan yapımı etkenlerde alanların koruma-kullanma dengesi göz önünde bulundurularak kentler şekillendirilir.

Tarihi çevrelerde yer alan kültür varlıklarından günümüze ulaşan yapıların orijinal hallerindeki veya yeni kazandırılmış işlevleri ile değerlendirilmesi korumanın önemli kazanımlarından birisi ve korumanın gerekliliğinin nedenidir. Korumanın tarihi çevreler için kazanımlarından ve korumanın önemini vurgularından bir diğer önemlisi ise kültürel birikim, kentsel tecrübeler ve medeniyet seviyesinin günümüzde

sergilenebilmesine olanak tanınmasıdır [19]. Tarihi çevrelerin koruma kullanma dengesi çerçevesinde kentlerin yaşayan parçaları haline getirilmesi toplumsal hafıza açısından Türkiye'nin tüm kentleri için bir zarurettir.

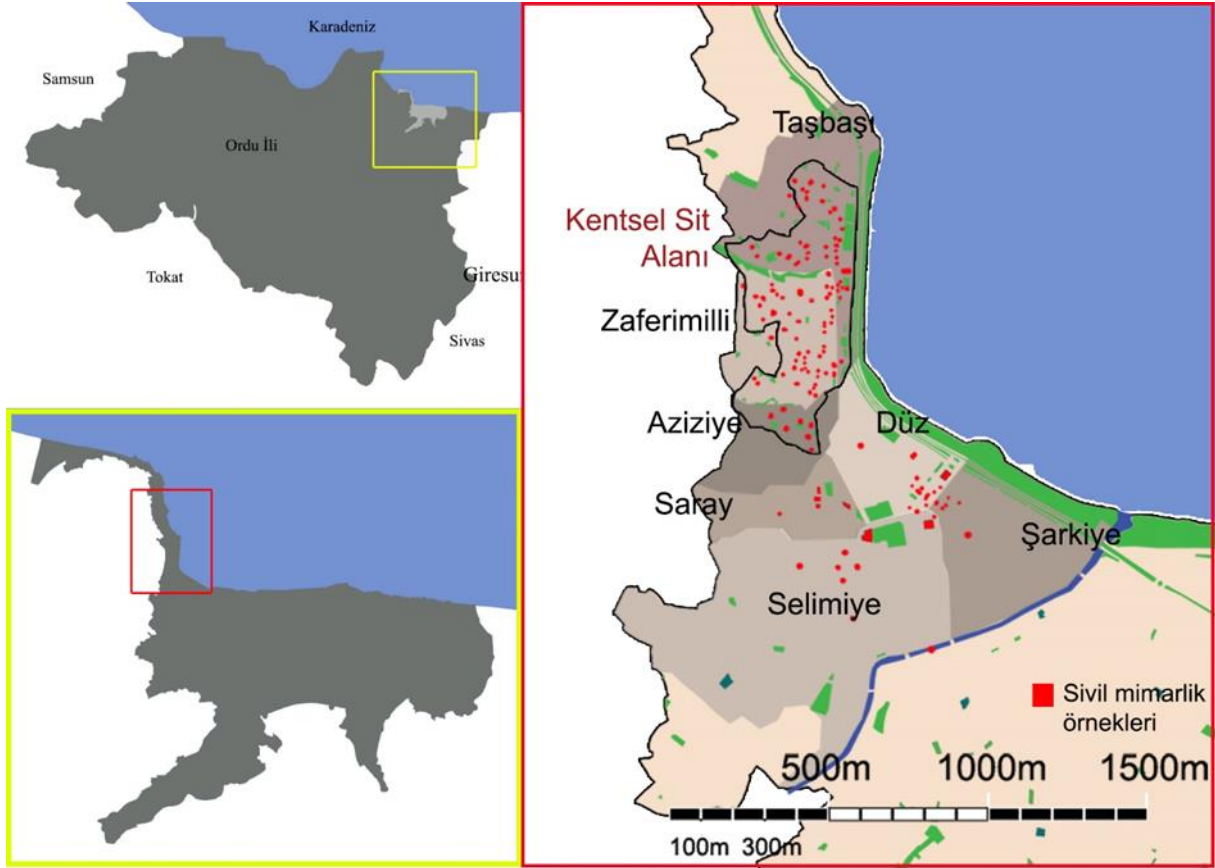
Çalışmanın amacı; Ordu kenti örneğinde kentsel gelişim ve değişimden kaynaklanan etkilerle sosyal, kültürel ve yapısal olguların tarihi doku üzerine oluşturduğu baskıyı değerlendirmektir. Böylece kentin tarihi çekirdeğini oluşturan yerleşime dikkat çekmek amaçlanmıştır. Çalışma da ayrıca tarihi doku ile ilgili gerçekleştirilmiş olumlu örneklerin ortaya koyularak bu hedefte olumlu ilerlemelerin olduğu ve daha fazlasının da gerçekleştirilebileceği potansiyelin mevcudiyetine dikkat çekmeye çalışılmıştır.

2. Materyal ve Metot

2.1. Materyal

Ordu ili Karadeniz bölgesinde yer almakta olup, ilin toplam yüzölçümü 5861km²'dir [20]. 100km'lik kıyı şeridi bulunan Ordu İlinin 60km'lik kıyı bölümü kumsallardan oluşmaktadır. 2015 Verilerine göre ilin toplam nüfusu 758,588 kişidir [21]. Senenin ortalama olarak 143 günü yağışlı geçmektedir. Yıllık ortalama sıcaklık 13,8°C'dir [22].

Çalışmanın materyalini Ordu kent merkezinde yer alan Aziziye, Selimiye ve Taşbaşı mahallelerinin alanları içerisinde bulunan Kentsel Sit Alanı oluşturmaktadır (Şekil 1). Çalışma alanını oluşturan mahallelerin nüfusu; Aziziye mahallesi 974, Selimiye Mahallesi 9247, Taşbaşı Mahallesi 1454 kişidir [23]. Kentsel Sit Alanı 24 ha'lık bir alanı kapsamaktadır [24].

Şekil 1. Çalışma alanı

2.1.1. Çalışma Alanının Fiziki ve Mimari Analizi

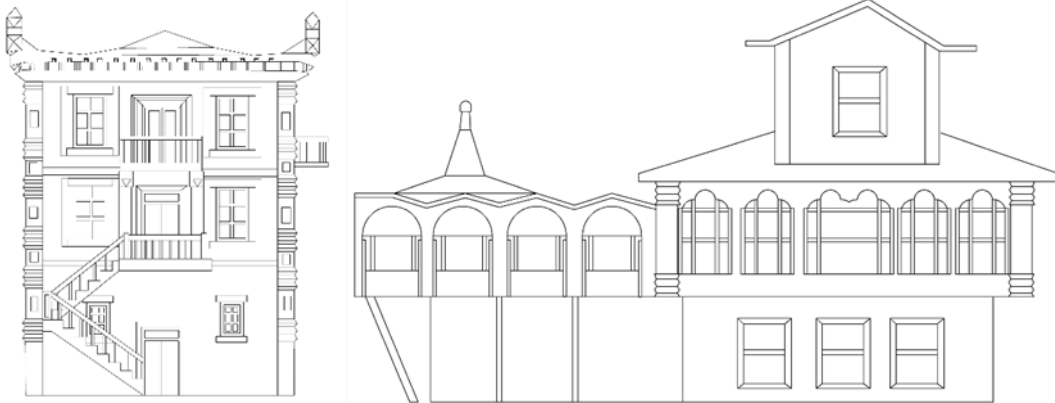
Çalışma alanı, doğu yönünde deniz manzarasına hakim yaklaşık 10 m ile 100 m rakım aralığında çeşitlilik gösteren değişken bir arazi yapısına konumlanmıştır. Çalışma alanı ile deniz arasından Karadeniz sahil yolu geçmektedir (Şekil 2). Kentin odak noktası olan belediye, meydan ve ticaret alanlarının bulunduğu yerleşime hakim konumda bulunan sit alanı kent merkezi ile doğrudan bağlantıya sahiptir. Bu durum kolay ulaşım avantajı ve kentsel hareketliliğin potansiyel faydalarından yararlanabilme imkanı sağlamaktadır. Karadeniz sahil yolu ve

kent içi ana ulaşım aksı üzerinden ulaşılarak, nispeten eğimli araç yolları ile sit alanı sirküle olmaktadır. Alan hakimiyeti nedeniyle, kentin ve denizin izlenebileceği pek çok vista noktasına sahiptir. Ayrıca alan karayolu ve kent içinden bakanlar için son derece etkili silüetler oluşturmaktadır. Bu silüeti etkin kılan unsur eğimli arazi yapısında bir birini kesmeyecek şekilde konumlanmış geleneksel yapıların görüntüsüdür. Plantasyon genel itibarıyla bu mimariyi desteklemektedir. Yerleşimin eğimli bir arazi yapısına kurulmuş olması manzara hakimiyetini ve doğal hava sirkülasyonunu mümkün kılmaktadır. Ancak uzun yıllardır tarihi doku ve geleneksel mimariye uygun olmayan yapılaşma hem Vista noktalarını kapatmakta, silüeti olumsuz etkilemekte, alandan manzara hakimiyetini kaldırmakta ve hem de doğal havalanmayı perdelemektedir.

Şekil 2. Çalışma alanına ilişkin uydu görüntüsü ve Koruma Amaçlı İmar Planı [26, 27].

Geleneksel yapı tipi; yığma taş temel üzerine bağdadi tekniğinde inşa edilmiştir. Evler genellikle iki veya üç katlı, konaklar ise üç veya dört katlı inşa edilmiştir. Çoğunluğunda köşeler ve katlar arasında ahşap direk ve silmeler mevcuttur. Bazen bu silmeler taştan düz veya işlemeli olup, taş silmeler köşelerde sütun başlığını andırır durumdadır. Çatı yapısı, alaturka kiremit örtülü, kırma çatılı, geniş veya dar ahşap saçaklıdır. Bazı yapılarda saçaklar taş profillidir ve saçak altları da taş desteklerle süslüdür. Çoğunlukla üçgen alınlıklı olup, bazen de üçgen çatı gözü penceresi bulunmaktadır. Yapılar çoğunlukla ahşap çerçevesi, giyotin tipi, dikdörtgen pencerelidir. Bazı yapılarda çıkma, bazılarında direklerle desteklenmiş cumba, bazı yapılarda ise demir korkuluklu balkon bulunmaktadır. Yapılar çoğunlukla beyaz veya sarı badanalıdır. Yapıların bazıları bahçe içerisinde yer almaktadır. Bahçe duvarları çoğunlukla moloz taş duvar niteliğindedir. Yapı girişleri çoğunlukla taş basamaklı olup, bazı girişlerin üzeri ahşap sundurmalıdır. Çok nadiren kapı girişleri ve taş merdivenlerin üzerindeki sundurmayı sütunlar taşır [28] (Şekil 3, 4).

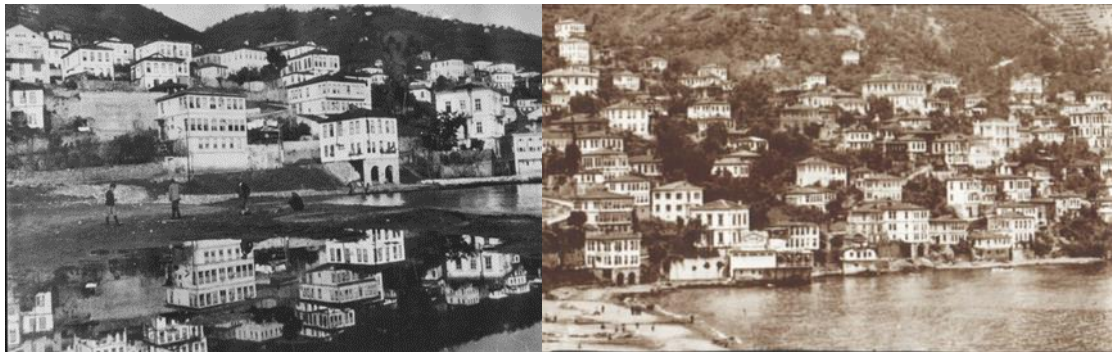

Şekil 3. Geleneksel Ordu evi modellerinden örnekler (Ordu Müzesi'nde bulunan geleneksel yapı maketlerinden faydalanılmıştır) [29].

Şekil 4. Geleneksel Ordu evlerinden örnekler (Orijinal).

Geleneksel şekli ve yapıldığı dönem özellikleri ile evlerin kat sayısı ve formları Ordu kentinin genel topografyasına uygun olarak şekillenmiştir (Şekil 5). Yükseklik arttıkça yapılar Boztepe'nin yamaçlarına doğru yayılım gösterir. Sivil mimari örneklerinde evlerin zemin katında genel olarak ahır ve depo gibi mekânlar, üst katlarında ise mutfak, odalar, banyo, balkon, tuvalet ve teras yer almaktadır. Avlu genel olarak çalışma alanındaki yapılarda mevcut değildir.

Şekil 5. Sit alanı içerisindeki yerleşimin özgün halinden görüntüler [30, 31].

2.1.2. Ordu Kentinin Tarihsel Gelişimi

Ordu'da M.Ö. 7.yy'da ilk yerleşimin kurulduğu bilinmektedir. İlin tarihi çekirdeği bu gün Krazlımanı Mahallesi'ndeki Bozukkale'dir. M.Ö. 2. Yy'da Pontus Kralı tarafından yerleşim boşaltılmış ve halk Giresun'a yerleştirilmiştir. M.Ö. 675'ten M.S. 63'e kadar sırasıyla Kimmerler, Miletliler, Persler, Makedonyalı İskender, Pontus Devleti bölgeye hakim olmuştur. Daha sonra Roma İmparatorluğu bölgeye hakim olmuştur. 1461 Yılında Türkler'in bölgedeki hakimiyetine kadar da Trabzon Rum Devleti etkinliği devam etmiştir. Türkler Ordu'da günümüzdeki Eskipazar Mahallesi'nde bir kasaba kurarak yerleşmişlerdir. Eskipazar yerleşim açısından bir dönüm noktası olmasına rağmen, Kirazlımanı şehrin ilk kurulduğu yer olması açısından önemlidir (Demir 2007, URL 2019,) [35, 36].

1883 Yılı Temmuz ayında çıkan büyük bir yangın Ordu şehrini yıkıma uğratmıştır. O dönemde fırınlarda kadayıf dökülmektedir. Yangın gecesi Pavli adındaki bir Rum genci de kadayıf dökerken fırından çıkan kıvılcımlar bacayı tutuşturup, diğer binalara da sıçrar. O dönemde belediyenin itfaiye teşkilatı olmadığı için tüm mücadeleye rağmen yangın söndürülemez. Geleneksel yapı tarzı ahşap malzeme olduğu için yangın hızla yayılır ve tüm ahşap yapılar yanar. Yangından sadece Orta ve Yalı Camileri çevrelerinin boş olması sebebiyle kurtulmuştur. Rum ve Ermenilere ait taş olan bazı yapılarla, taş malzemedен olan Osmanpaşa Şadırvanı'da zarar görmemiştir. Yangın felaketinden yıllar sonra 1939 yılında gerçekleşen Erzincan depremi şehirde yeniden büyük bir tahribat oluşturmuştur. Bu felakette de Ordu'da bulunan bazı önemli yapılar yıkılarak yok olmuştur [32].

2.1.3. Alana İlişkin Tarihi Doku Özellikleri

Ordu ili önem arz edecek derecede geniş bir tarihsel dokuya sahiptir. İlde 30 arkeolojik, 2 kentsel, 1 kentsel arkeolojik, 6 doğal ve arkeolojik sit alanı olmak üzere toplamda 39 adet sit alanı bulunmaktadır. Ayrıca tek yapı ölçeğinde korunan 475 tarihi eser mevcuttur. Bunlardan 291'i sivil mimarlık örneği, 54'ü dinsel yapı, 52'si mezarlık, 48'i kültürel yapı, 9'u kalıntı, 8'i idari yapı, 7'si askeri yapı, 6'sı endüstriyel ve ticari yapıdır.

Kentteki tarihi yapılar kentin tarihi çekirdeğini de oluşturan Taşbaşı, Zaferimilli, Aziziye, Saray, Düz, Selimiye ve Şarkıye mahallelerinde bulunmaktadır. Mücavir alan sınırları içerisinde bir adet kentsel sit alanı bulunmaktadır. Sit alanı toplam 246.939m² alana sahiptir. Bu alanın 100.598m²'si Taşbaşı, 116.595m²'si Zaferimilli ve 29.746m²'si de Aziziye mahallesinde bulunmaktadır. Ancak kentte sit alanı dışında da tescilli yapılar bulunmaktadır. Toplam tescilli yapı sayısı 143 olup, bunların 131 âdeti sivil mimarlık örneği, 12'si de tescilli anıt eser kategorisindedir. Bunların 94 adedi sit alanı içerisinde 49 adedi de sit alanı dışındadır [29] (Tablo 1).

Çalışma alanı içerisinde ve yakın çevresinde yer alan tarihi çeşmeler, tarihi duvarlar, Taşbaşı Kültür Merkezi (kilise), Paşaoğlu Konağı ve Etnografya Müzesi ve Boztepe gibi önemli tarihi ve rekreatif yerler alanın kıymetini artırmaktadır. Tüm bu unsurlar mahalle ve sokak dokularını zenginleştirmektedir (Şekil 6).

Şekil 6. Sit alanında yer alan tarihi doku elemanlarından görüntüler [33].

Tablo 1. Mahallere göre tarihi yapıların dağılımı [28].

	Tescilli Anıt Eserler	Tescilli Sivil Mimarlık Örnekleri	Toplam
Taşbaşı	1	38	39
Zaferimilli	-	52	52
Aziziye	1	8	9
Selimiye	4	6	10
Saray	2	3	5
Düz	2	17	19
Kirazlımanı	2	-	2
Şarkiye	-	7	7
Toplam	12	131	143

2.1.4. Koruma Planları

Ordu Kentsel Sit Alanı; Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 20.10.1979 tarih ve A-1976 sayılı kararı ile kentsel sit statüsü ile 24 hektar olarak koruma altına alınmıştır. Daha sonrasında ise, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 02.07.1987 tarih ve 3440 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Sit alanına ilişkin hazırlanan Koruma Amaçlı İmar Planı da aynı tarih ve madde ile kabul edilmiştir. Sit alanında 114 adet tescilli yapı bulunmaktadır. Bu yapıların 3'ü anıtsal yapı, geri kalanları sivil mimarlık örneğidir [25, 37].

Ordu kentsel alanı içinde iki defa Koruma Amaçlı İmar Planı çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ilki 9.12.1988 yılında, ikincisi ise 21.09.2006 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir. İki plan arasında çok büyük farklılıklar ve farklı plan hükümleri bulunmamaktadır. Sadece plan revizyonu gerçekleştirilmiştir. 1988 Tarihli koruma kanununda ilke kararı olarak Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 06.01.0984 tarihli korunması gerekli camiler ve anıtsal yapılar ile ilgili kararlar ilke kararı olarak koruma planı raporuna dahil edilmiştir. Planda, parsellerde küçük tabanlı yeşil alanlar kaldırılmış, çocuk bahçesi adı ile geçen yerler de park olarak genel kullanıma dönüştürülmüştür. Plana göre, alan içerisindeki yollar araç trafiğine de izin verecek şekilde genişletilmiş ve dönüştürülmüştür. Alan içerisindeki tüm yollar hem araç, hem de bordürsüz şekilde yaya trafiği için ortak kullanımlı olarak düzenlenmiştir. Eğitim tesislerinin alanları olduğu gibi korunmuş, Fatih Lisesi yanındaki çocuk bahçesi iptal edilerek alanı okula dahil edilmiştir. Plan kararlarında eskiden kır kahvesi olarak işlenmiş olan yer iptal edilerek, yerine konut kullanımı getirilmiştir.

Aynı planda, korunması gereken yapı olarak işaretlenen yapılar, "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı" tanımına uygun ancak tescilli yapılmamış yapılar ile sit alanı içerisinde toplayıcı ve dağıtıcı yollar dışındaki sokak ve yollar aynen korunacaktır şeklinde raporlandırılmıştır. Ayrıca, parsellerde uyulması gereken mesafe ve yanaşmalar, çekmeler, cephe özellikleri, yollar ve meydanlara ilişkin hükümler de yer almaktadır. yeşil alanlarla ilgili olarak tüm ağaçların korunması, anıtsal yapılar çevresindeki koruyucu yeşil alanların hiçbir şekilde değişikliğe uğrayamayacağı ve park ve çocuk bahçesi gibi yeşil alanlarının geliştirilmesinin çevre dokusuna aykırı olamayacağına ilişkin hükümler de bulunmaktadır.

1996 Tarihli planda, önceki planla paralel olarak 1984 tarihli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu kararları ilke kararı olarak rapora girmiştir. Aynı plan raporunda boş parsellerin kullanımı ile ilgili de hükümler yer almaktadır. Madde 33'te; Koruma İmar Planı alanı içerisinde yapılacak yeni yapılar ile ilgili yöresel mimari uygun, modern malzeme ve teknik ile yapılabilir şeklinde bahsedilmektedir. Cephe özelliklerinin çevre ile uyumlu, beyaz ve tonlarında olması şartı koşulmuştur. Madde 34, yapılarda kat adedi ile ilgili olarak da yeniden yapılacak yapılarda bodrum hariç iki kat olup 9,5 m'yi geçmeyecektir hükmü yer almaktadır. Bununla birlikte, yeni yapılar ve mevcut yapıların nitelikleri ile ilgili pek çok yapı detayına da yer verilmiştir [38, 39].

2.2. Yöntem

Araştırmada analiz ve senteze dayalı, peyzaj araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Öncelikle konu ile ilgili literatür çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada Ordu kentine ait 1/1000 ölçekli Ordu Merkez Revizyon İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı da temin edilerek incelenmiştir. Yeni ve güncel Koruma Amaçlı İmar Planı'na ilişkin çalışma ise devam etmektedir. Daha sonra yerinde gözlem ve incelemeler yapılmış ve çalışmayı desteklemek üzere fotoğraflar çekilmiştir. Sonraki aşamada çalışma alanını oluşturan mahallelerdeki mevcut tarihi evler tespit edilmiş ve tarihi doku üzerindeki kültürel baskılar (yapılar, ulaşım ağları, donatılar), doğal baskılar (plantasyon, iklim) ile tarihi dokuya yönelik gerçekleştirilmiş güncel uygulamalar (restorasyon, renovasyon) değerlendirilmiştir. Son olarak ise mevcut duruma öneriler getirilmiştir.

3. Bulgular

Kentsel tarihi doku kentin farklı yerlerine dağılmış durumdadır. Tarihi cami, kilise, türbe, çeşme, şadırvan, konak ve ev gibi pek çok kültürel miras kentin farklı mahallelerinde modern kent doku içerisinde yer almaktadır. Ancak önemli bir bölümü kentin tarihi çekirdeğinde kümelenmiştir. Kent içerisinde dağınık ve tek tük bulunan tarihi yapılar yoğun ve baskın modern yapılaşmanın hükmü altına çoktan girmiştir. Ancak tarihi çekirdekte yer alan tarihi yapı örnekleri kentin genelinden çok daha yoğun bir topluluk oluşturdularından hala büyük oranda dikkat çekiciliklerini korumaktadırlar. Fakat çağımızın kimliksiz ve kişiliksiz kentleşme sistemi ve yapı tarzı tüm ülkede olduğu gibi çalışma konusu alanı da esir almıştır. Sit alanındaki yeni yapılaşma son hızıyla devam etmekte ve yeni yapılaşma tarzı eski dokuya yapı malzemesi, yapı sitili ve kent planı açısından uymamaktadır. Alanın manzaraya hakim konumu ve kent merkezine olan yakınlığının cazibesi imara açık alanların veya tahribata uğrayarak elden çıkan eski yapıların yerlerine yeni yapıların yapılmasını tetiklemektedir. Yeni yapılar, geleneksel dokunun aksine betonarme olarak inşa edilmekte, modern yapıım teknikleri kullanılmaktadır. Yeni yapılar planlama açısından da mevcut dokuya aykırılıklar göstermekte kat adetleri artmakta, alanın hakim vista noktaları yeni yapılar ile kapatılmakta, silüet yeni yapılar ile kirlenmektedir. Yapıların dışında alanda kullanılan aydınlatma, döşeme gibi donatı elemanları da malzeme ve tasarım açısından doku ile örtüşmemekte olup, bir standarda da sahip değildir.

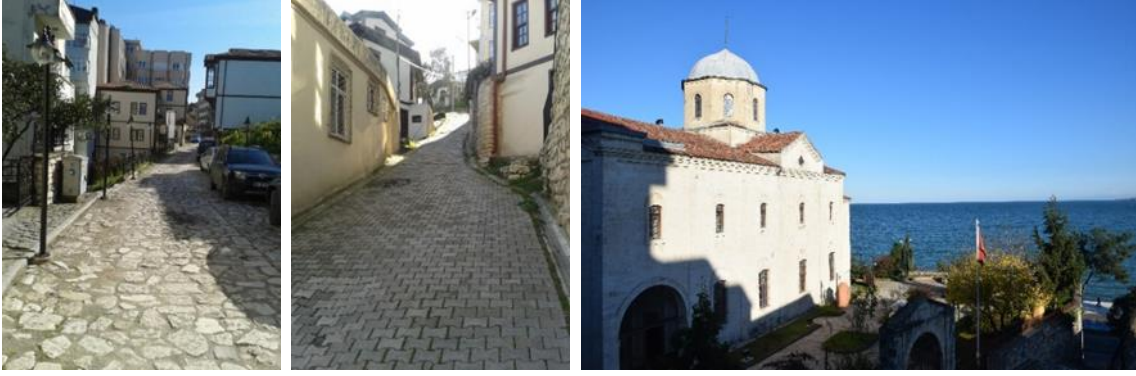
Alandaki yapılar büyük çoğunlukla yerli halk tarafından konut olarak kullanılmaktadır. Bunlardan bir kısmı mülk sahiplerinin kendisi tarafından kullanılırken, bir kısmı da kiralanmış şekildedir. Özellikle restore edilmiş bir gurup yapı ise sanat galerisi, belediyeye ait kurumsal yapı, tv kanalı, konuk evi, otel gibi işlevlere dönüştürülmüştür. Alandaki yapıların bazılarının alt katları ticari amaçlarla değerlendirilmiştir. Ancak bu ticari mekanlar yerel zanaat işleri veya şehre özgü kültürel ürünlerin ticaretinin yapıldığı özel amaçlı nitelikte değildir.

Çalışma alanı restore edilmiş ve işlevlendirilmiş Menekşe Sokak ve sokak üzerindeki sivil mimarlık örnekleri ve aynı yerdeki tarihi kilise ile turistik açıdan dikkat çekmektedir. Kilise kültür merkezi olarak değerlendirilmekte olup, zaman zaman kültürel etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır (Şekil 7). Aynı sokak üzerindeki ve restore edilmiş geleneksel bir yapıyı kullanan sanat galerisi de kültürel ve turistik amaçlı hizmet veren mekanlardandır. Yüksek potansiyeline rağmen turistik anlamda istenilen etkinin geniş ölçekte sağlanamadığı sit alanı şuanda turistik nitelikten daha ziyade bir yerleşim yeridir.

Yerleşim sakinleri çoğunlukla kentin yerlileridir. Yerleşim sakinlerinin bir kısmı mülkün sahibi niteliğindeyken, bir kısmı da kiracıdır. Bu nedenle de ekonomik açıdan geniş bir yelpazeye karşılaşmak mümkündür. Farklı gelir seviyelerinden sakinlerin, yerleşim ve konutlarına olan alakası, bakış tarzı ve bakımı için ayırdıkları gider kalemi de farklılık göstermektedir. Bu da yerleşimdeki yapıların nitelikleri arasında farklılıklar ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ekonomik farklılıklar talep ve beklentileri de değiştirmekte, bu da yerleşimin nitelikli gelişim ve korunmasını olumsuz etkilemektedir.

Tarihi çekirdek içerisinde araçla ve yaya olarak ulaşım sağlanabilmektedir. Alan aynı zamanda bir konut yerleşimi olduğu için alan içerisinde araç dolaşımı, hatta toplu taşıma amaçlı minibüs hattı mevcuttur. Sokakların yol kaplamasında asfalt, arnavut kaldırımı ve kilit parke taşı kullanılmıştır. Yaya ulaşımı araç yolunun her iki kenarındaki kaldırımlar vasıtası ile sağlanmaktadır. Kaldırımlar ve bordürleri standart ölçü andezit taş kaplamadır. Alanın çok kısa bir kısmında araç yolu ile yaya yolunu ayırmakta kullanılan andezit, küçük, dikdörtgen ve estetik babalar mevcuttur (Şekil 7). Ordu kent merkezinin engebeli topoğrafik yapısı nedeniyle ulaşım ağını genel olarak dar sokaklar oluşturmaktadır. Yol tüm güzergah boyunca eğimli olup, çoğunlukla makul olarak nitelendirilebilir. Ancak yer yer nispeten artan eğime sahiptir. Sirkülasyon, konutların oluşturduğu sokak içerisinde ilerlemekte ve yer yer kent ve deniz manzarasına hakim vistalar sunmaktadır. Bu durum seyir zevkini artırmaktadır.

Alan engelli kullanıcıları açısından topoğrafyanın getirdiği zorunlu eğim nedeniyle nispeten sorunludur. Kaldırım yol ile çoğu yerde oldukça az kot farkına sahiptir. Bazı yerlerde kot farkı yüksek olarak kabul edilebilir. Ancak pek çok yerde kaldırımlarda rampalar mevcuttur. Fakat kaldırım bazı yerlerde oldukça daralmakta yada kaldırım üzerine konumlandırılmış aydınlatma direkleri özellikle tekerlekli sandalye ile geçişi zorlaştırmaktadır. Alan içerisinde trafik tabelaları dışında, tarihi dokuya ilişkin bilgilendirme tabelaları ve açıklamalar mevcut değildir. Bununla birlikte alanın algılanabilirliği genel itibarıyla son derece zayıftır. Yeni ve yoğun yapılaşma, bakımsız dar sokaklar ve bakımsız bitkiler tarihi dokuyu perdelemekte olup, hem tarihi örneklerin görünmesini engellemekte, hem de alanın içeriden ve dışarıdan algılanan bütünlüğünü bölmektedir.

Şekil 7. Alandaki yol ve sokak kaplamalarından örnekler. Tarihi kilise (Orijinal).

Alanda kullanılmış olan donatı elemanları nitelik bakımından tarihi mekan gereklerinde olmamakla birlikte, nicelik bakımından da yetersizdir. Alan aydınlatması sadece sokak ve yol aydınlatmasından ibaret olup, estetik amaçlı duvar, yapı, bitki gibi obje aydınlatmalarına yer verilmemiştir. Tercih edilen aydınlatma ekipmanları hem son derece eski, hem de bakımsızdır. Alan içerisinde nitelikli oturma alanı mevcut değildir. Alandaki çöp kutusu, işaret tabela ve levhaları gibi diğer kentsel donatılar da tarihi dokuyla uyumsuz, ekonomik ömrünü doldurmuş tasarım özellikleri olmayan donatılardır.

Alanda sosyal fonksiyon veya toplanma alanları son derece sınırlıdır. Alan içerisinde meydan niteliğinde değerlendirilebilecek sadece Menekşe Sokak'taki geniş açıklık ile tarihi kilisesin bahçesi bulunmaktadır (Şekil 8).

Şekil 8. Yerleşimde bulunan meydan niteliğindeki alanlardan görüntüler (Orijinal).

Alandaki fonksiyon çeşitliliği son derece yetersizdir. Alanda mevcut bulunan fonksiyonlar ne yerleşim sakinlerine ne de turistler için yeterli olanakları sağlamamaktadır. Alanda, bir adet çocuk oyun alanı bulunmaktadır. Büyüklük açısından yeterli olmakla birlikte, oyun alanı donatıları renkli plastik materyalden imal edilmiş olup alanın kimlik ve dokusuyla uyumsuzdur. Ayrıca alanın hemen kenarında ve alan içerisinden geçen ana yola açılan otel ve restoran da mevcuttur.

3.1. Tarihi Dokuya Baskılar

Tarihi çevreler dönemlerinin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı, yaşam biçimi ve felsefesini yansıtmaktadır. Tarihi çevreler geçmişle günümüz arasında bağ kurması açısından önem taşır. Tarihi yapılar bir araya gelerek sokakları ve meydanları; sokaklar ve meydanlar bir araya gelerek tarihi dokuyu meydana getirir [34]. Tarihi doku bir kentin kimliğini yansıtır. Kültürel kimlik, uzun yıllar boyunca gelişen sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerle çeşitlenir ve değişir. Bu süreçte kentlerin fiziki yapılarında da sürekli ve hızlı bir şekilde farklılıklar meydana gelir. Değişen ve gelişen kentsel ortam ve tarihi doku içinde insanlar çevreyle karşılıklı kültür alışverişinde bulunur ve birbirlerini etkiler. Bu etkileşim geçmişle bugün arasında kültürel köprüler kurar. Bu köprü'nün devamlılığı ise tarihi dokunun korunması, yaşatılması ve işlev kazandırılması ile mümkündür.

Kentlerin hızlı büyümesi, sanayi ve teknolojinin gelişmesi, plansız yapılaşma gibi olgular tarihi dokuyu olumsuz yönde etkilemektedir. Toplumsal ve mekânsal olarak ortaya çıkan bu olumsuz etkiler tarihi doku üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. Tarihi doku içerisinde yaşayan kullanıcıların değişen ihtiyaçları, istek ve ilişkilerine bağlı olarak ortaya çıkan olumsuz etkiler çoğu zaman bilinçsiz olarak tarihi dokunun tahrip edilmesine sebep olmaktadır. Kullanıcıların tarihi dokuya yeni ve uyumsuz yapılar ilave etmeleri, yaşam alanlarını terk ederek tarihi dokunun bakımsız ve işlevsiz hale gelmesine sebep olmaları tarihi dokuyu olumsuz etkiler. Aynı zamanda tarihi dokuda kaçak yapılaşma ve uygun olmayan müdahaleler baskıyı artırmaktadır [34].

3.1.1. Kültürel Baskılar

Yapılar

Sit alanı, pek çok farklı dönem ve tarza sahip yapı nitelikleri barındırmaktadır. Alan için bu çeşitlilik geleneksel tarzdan uzaklaştıran olumsuz etkilerden birisidir. Genel karakterden uzaklaştıran yapı kitlesi alanın algılanmasını, geleneksel yapı tarzının dikkat çekmesini engeller. Çoğu zaman tek veya iki katlı olan geleneksel yapıların yakın çevresinde inşa edilen çok katlı yapılar, hem hantal kitleleri, hem de uyumsuz dokuları ile geleneksel yapıları baskılamaktadır. Yeni nitelikli yapılaşma yapım malzemesi, yapım tarzı ve mimari anlayışıyla sadece geleneksel yapı örneklerini dokunun hikayesini, hatıralarını, bakış perspektifi içerisindeki sahneyi ve kültürel deseni de tahrip etmektedir. Kısa görece vadede gerçekleşen tahribat, geri dönüşü uzun, son derece zor ve külfetli süreçleri de beraberinde getirmektedir. Çok uzun yılların tecrübesi ile ortaya çıkan mimari üslup bölgenin iklimsel, kültürel, sosyal ve ekonomik şartlarının toplam ürünüdür. Pek çok etkenin yontarak şekil verdiği tarihi yaşam alanı, yaşanabilirliği en yüksek ve uygun koşullara haiz yerleşim tarzını ortaya çıkartmıştır. İçerisine bir ur gibi saplanan zamanın aceleci ve anı kurtarıcı yapı kitleleri ile kendisi de yaşamdan kopmaktadır (Şekil 9). Yeni yapı kitlelerin inşai baskı ile kütlele olarak yaşattığı baskı, zamanla geleneksel sokak ve mahalle dokusunun ortadan kalkmasıyla bir adım ileriye, daha ileriki zamanlarda arazi rantları ile artan ekonomik baskı geleneksel yapı kitlelerinin hızlı bir şekilde yerini yeni yapı kitlelerine bırakmasıyla bir adım daha ileriye gidecektir. Geleneksel yapı kitlelerinin içinde yaşamasına müsaade ettiği sakin sayısına kıyasla yeni yapı kitlelerin iri cüsseleri içerisinde yaşayan kişi sayısının artması alandan faydalanan yerleşik nüfusun da artmasına neden olmaktadır. Alanın etkin kullanılabilirliği ve fayda zarar ilişkisi içerisinde ihtiyaç arz dengesini de bozan bu durum yeni yapılaşmanın alan üzerindeki olumsuz baskılarından bir diğeridir.

Yapı kitlelerinin bu denli kişisiz ve hantal yapıları alan içerisindeki seyir zevkini de ortadan kaldırmaktadır. Bu süreçte silüet de zorunlu bir değişim göstermiş, alanın dışarıdan algılan yüzü de bu baskıdan nasibini almıştır. İçerden ve dışarıdan cazibesi ve çekiciliğini kaybeden yerleşimin kültürel miras algısından ve turizm potansiyelinden bahsedebilmek mümkün olamayacaktır.

Şekil 9. Yeni yapı kitlelerince baskılanmış dokudan örnekler (Orijinal).

Ulaşım ağı

Çalışma alanını oluşturan Aziziye, Selimiye ve Taşbaşı mahalleleri kent merkezinin ulaşım ağının genel niteliğine uygun şekilde dar sokaklarla örülüdür (Şekil 10). Geleneksel yerleşim modelindeki bu dar sokaklar aynı zamanda komşuluk ünitelerinin de ortaya çıkmasını sağlayan bir özelliktir. Dokunun yapısal niteliğindeki bozulma yerleşimin kullanımını da etkilemekte, yüksek katlı yapılar nedeniyle artan kullanıcı sayısı dar sokakların yoğun trafik baskısı altına girmesine neden olmuştur. Taşıt yolunda kullanılan kaplama materyali de değişim göstererek zaman içinde asfalt, küp taş ve kilit parke ile değişmiştir.

Dar sokak yapısı nedeniyle yoğun araç trafiğine elverişli olmayan sokaklarda yaya kaldırımlardan çalınmak zorunda kalınmıştır. Bu da asıl niteliğinin yaya sirkülasyonu ağırlıklı olması gereken ulaşım sisteminin, konutlara araçlı ulaşım üzerine kurgulanmasına neden olmuştur. Yolun, yaya olarak ve gezinti nitelikli kullanımının yerini taşıt öncelikli ulaşımın alması, tarihi dokunun yolda yoğunluk yaratan ve park etmiş taşıtlar nedeniyle zaman tutarsızlığı etkisine girmesine neden olmaktadır. Bu durum alanın otantik dokusundan alınabilecek hazzı

azaltmaktadır. Ayrıca dar ve nispeten yüksek eğimli yol, araçların yüksek sesler çıkartmalarına sebebiyet vermekte, dokunun huzurlu ve tarihe odaklanabilir nitelikten uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Şekil 10. Çalışma alanı içerisindeki ulaşım ağından örnekler (Orijinal).

Donatı elemanları

Tarihi yerleşke içerisinde pek çok farklı materyal ve tasarımda donatı elemanları mevcuttur. Bazı donatılar oldukça eski olmakla birlikte, restorasyonu yapılmış yapıların bulunduğu sokaklardaki donatılar yeni ve doku ile çok daha uyumludur. Geri kalanlarının ise bir kısmı vandalizmin etkisi ile fonksiyonelliği yitirmiş olup; aydınlatma, elektrik direği, işaret levha ve tabelası, döşeme, çöp kutusu, sınırlandırma elemanı ve korkuluk gibi donatı elemanları alanın tarihi dokusu ile uyumsuz kalmışlardır. Bu nedenle de restorasyonu yapılmış sokaklar dışında donatı yerleşime katkı sağlayamamaktadır. Görsel seyir zevki açısından olumsuz özellikteki donatı elemanları tarihi dokuyu kimlik açısından da zayıf düşürmektedir. Alanda kullanılan donatıların pek çoğunun sıradan tasarımlara sahip, beton veya metal konstrüksiyonlu elemanlardan seçilmiş olması dokunun yakalaması ve hissettirmesi gereken zaman-mekân ilişkisine de aykırı düşmektedir (Şekil 11).

Şekil 11. Doku ile örtüşmeyen donatılardan örnekler (Orijinal).

3.1.2. Doğal Baskılar

Bitkiler

Araştırma alanındaki tarihi yapıların bahçelerinde sonradan oluşturulmuş plantasyonlar mevcuttur. Genel olarak mevcut plantasyonda meyve ağaçları, sarılcı-tırmanıcı bitkiler ve çiçekli otsu bitki türlerini gözlemek mümkündür. Ancak evlerin birçoğunun atıl durumda olması bitkilerin zamanla bakımsız ve özensiz kalmasına yol açmıştır. Görsel bir plantasyondan ziyade tarihi evlere ve çevresine baskı oluşturan, görsel seyir zevkini düşüren bir plantasyon söz konusudur. Çalışma alanında bulunan ve kullanımda olan bazı konaklarda ise durum farklılık göstermektedir. Bu yapıların duvarlarından sarkan meyve ağaçları ve sarılcı bitki türleri görsel olarak etkili bir sokak peyzajı oluşturmaktadır (Şekil 12).

Şekil 12. Doku içerisindeki plantasyondan örnekler (Orijinal).

İklim

Ordu kenti yazları ılık ve yağışlı kışları ise soğuk ve bol yağışlı olarak tipik Karadeniz iklim özellikleri göstermektedir. Çalışma alanında yer alan ahşap yapıları tarihi evler Karadeniz ikliminin sebep olduğu yağış, nem, güneş, deniz tuzu ve bakımsızlık gibi etkenlerle zaman içerisinde tahribata uğramış ve doğal baskıya yenik düşmüştür.

Ayrıca kent kurulduğu ve imar edildiği zaman itibarıyla doğal olgularla uyumlu olarak tasarlanmış ve planlanmış olduğundan doğayla uyumlu ve elverişli yaşam koşulları vadettiği bellidir. Doğal hava akımlarının yerleşimin içlerine kadar nüfuz etmesini sağlayan eski yapılaşma aynı zamanda bir birini perdelemeyen planı nedeniyle de tüm yapıların güneşten en uygun ve verimli şekilde yararlanmasını sağlamak üzere iklimsel şartları lehine çevirebildiği bir gerçektir. Ancak yeni ve kontrolsüz ilaveler yerleşimin iklimsel avantajlarını da ortadan kaldırarak artık iklimin lehte değil, aleyhte baskısına yol açmıştır.

3.1.3. Kullanımdan kaynaklı baskılar

Atıl kalmışlık-bakımsızlık: Terk edilmiş yapılar da başlı başına bir başka sorundur. Terk edilen evlerin çoğunluğu ciddi şekilde tahrip olmuş durumdadır. Kullanımda olan evlerin bir kısmı ise bakımsızdır. Alandaki tarihi evlerin bir kısmı terk edilmiş olup, kullanılmayan bu evlerde bakım ve onarım çalışmaları da yapılmamaktadır. Bakım ve onarım ihtiyacı bulunan evlerden bazıları büyük tahribata uğramış durumdadır. Zaman içerisinde ise bunların birçoğu yıkılmıştır (Şekil 13).

Şekil 13. Tahribata uğramış sivil mimari örnekleri (Orijinal).

3.2. Tartışma ve Sonuç

Kentteki tarihi dokunun geliştirilmesi, araştırılması ve ortaya çıkartılması için gerek yerel araştırmacılar, gerek akademisyenler ve gerekse yerel yönetimler tarafından pek çok çalışma gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmalarla kentte önemli adımlar atılmıştır. Başlangıç niteliğindeki bu çalışmalar planlanan çalışmalar için hem alt yapı oluşturulmuş, hem de kültürel mirasın değerinin fark edilirliğini artırmıştır. Tarihi doku niteliği adına il bazında gerçekleştirilen pek çok çalışma olmasına rağmen, burada listelenenler kent içerisinde ve özellikle de sit alanı ve çevresinde gerçekleştirilen ve sit alanındaki gelişime altlık oluşturacak çalışmalardan önemli olan bazılarıdır (Tablo 2).

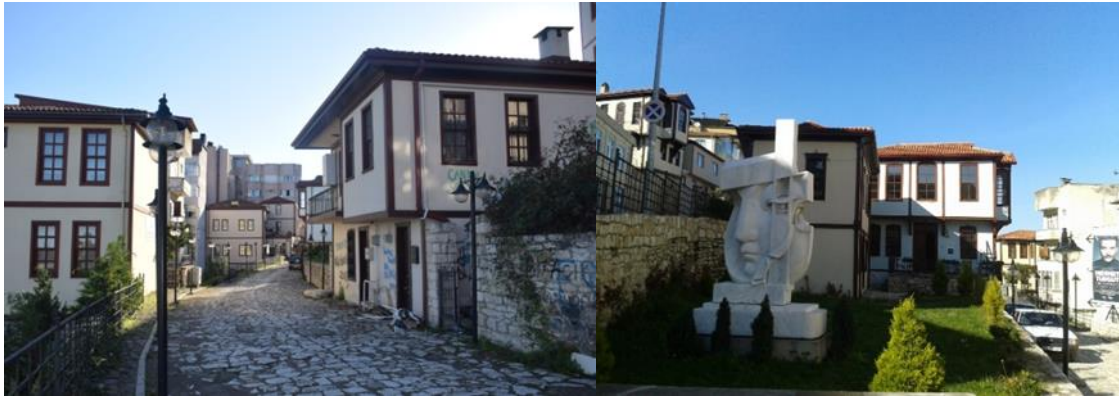
Tablo 2. Ordu kenti tarihi dokusuna yönelik yerel yönetimlerce gerçekleştirilen çalışmalar

Çalışma	Yer	Tarih	İşin özelliği
Merkez Sıtkıcan Caddesi ve Menekşe Sokak (I.ve II. Etap)	Merkez Sıtkıcan ve Menekşe Sokak	2012	Tarihi Ordu evleri restorasyonu ve sokak sağlıklılaştırması
Sağralar Konağı	Merkez ilçe Selimiye Mahallesi	2009	Tarihi konak restorasyonu
Eski Vali Konağı	Merkez Taşbaşı Mahallesi	Devam ediyor	Tarihi yapı restorasyonu
Ordu Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri		2009	Envanter kitabı
Koruma Amaçlı İmar Planı	Taşbaşı, Zaferi Milli ve Aziziye Mahalleleri	Devam ediyor	Kentsel sit alanını kapsayan eski koruma amaçlı imar planının yenilenmesi.

Ordu kenti Taşbaşı mahallesi, Menekşe sokakta sit alanı kapsamında bulunan 13 adet sivil mimarlık örneği ve yer aldıkları sokakta restorasyon çalışması yapılmış ve alana tarihi kent dokusu büyük ölçüde yeniden kazandırılmıştır. Alanda bulunan yapılar sanat evi, müzik evi, kent konseyi ve yaşam alanı olarak işlev görmektedir. Alanda bulunan tarihi Taşbaşı Kilisesi ise kültür merkezi olarak işlev görmektedir. Her ne kadar tarihi doku yeniden sağlanmış olsa da evlerin duvarlarında vandalizimin etkileri görülmektedir (Şekil 14).

Ayrıca 2009 yılında, Ordu'daki arkeolojik sit alanları, kentsel sit alanları, doğal sit alanları, kentsel arkeolojik sit alanları, arkeolojik ve doğal sit alanları, anıt ağaç ve mağara, sivil mimarlık örnekleri, dinsel yapılar, kültürel yapılar ve askeri yapıları içeren 520 sayfadan oluşan "Ordu Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri" hazırlanmıştır. Bu kitapla kentte tarihi niteliğe sahip tüm eser ve sivil mimarlık örneklerinin bilinirliği artmış, gelecekteki koruma çalışmalarına alt yapı oluşturulmuştur.

Mevcut Koruma Amaçlı İmar Planı 1987 yılına aittir. Hazırlanan planın üzerinden 30 yıl geçmiş ve bu zaman süresi içerisinde sit alanı içerisinde de pek çok değişiklik meydana gelmiştir. Bu farkındalıkla şimdilerde Koruma Amaçlı İmar Planının güncellenmesi çalışmaları başlatılmış olup, yakın zamanda yeni planın kullanıma girmesi hedeflenmektedir.

Şekil 14. Menekşe sokaktan görüntüler (Orijinal).

4. Tartışma ve Sonuç

Geleneksel değer ve kültürel mirasın hızla tüketildiği günümüz koşullarında sanayi ve teknolojinin gelişimi, plansız kentleşme ve imar değişiklikleri, nüfus artışı gibi faktörler kentleri ve kentsel tarihi dokuyu olumsuz etkiler. Böylece doku hem estetik hem de fonksiyonel açıdan hızlı ve geri dönüşü olmayan bir değişim süreci içine girer. Tarihi çevreler geçmişten günümüze kalan ve gelecek nesillere en iyi şekilde aktarılması gereken kültürel miraslardır. Tarihi çevrenin sağlıklı bir şekilde korunması için var olan tarihi kültürel miras, koruyarak kullanma ve geliştirerek koruma dengesi içinde yönetilmelidir.

Kentlerin kaotik yapısı kentlerin barındırdığı, toplumsal özelliği bulunan, kültürel, tarihi, estetik, rekreatif ve doğa parçası pek çok niteliğini baskılamaktadır. Özellikle kentlerin zamanımızda dönüşmeye başladığı ve önlem alınmazsa gelecekte kesinlikle dönüşeceği konsantr, sıkıştırılmış ve her şeyci yapısı bir kanser gibi kentlerdeki olumlu şeylerin bile olumsuzla dönüşmesine neden olmaktadır. Zira kentin sunduğu avantajlar ve fonksiyonlardan tat alarak yararlanabilmek ancak en az stres etkeni, zorluk ve mücadele ile ulaşılabilirlik, en fazla algılanabilirlik ve kullanımda en fazla kazanımın sağlanabilmesi ile mümkün olur.

Dünyada pek çok kentin, ülkemiz de ise neredeyse tüm kentlerin çok yoğun şekilde yaşadığı bu kaotik ortam hem manen hem de madden toplumsal etkiler ortaya çıkartmaktadır. Kentlerimizdeki uzun devreli plan eksikliği anlık kararların önünü açmakta, günü kurtarmak için yapılanlar da uzun vadede sorunlar doğurmaktadır. Bu günün mümkünleri, yarının sorunları olabilmektedir. Özellikle kentsel hafızaların korunmasında çok daha hassas davranılmak zorundadır. Anlık kararlar ve ihtiyaçlara acil çözümlerle kaybedilen kentsel değerlerin geri dönüşü çoğu zaman çok mümkün olamamakta, ya da çok büyük maddi kayıplara neden olmaktadır. Kentsel hafızanın tazeliğinin korunarak kentlerin gelişiminin planlanması toplumsal hafızaların bütününe teşkil eden milli hafızanın kent, medeniyet ve mimari hafıza ve tarzımızın da zarar görmesinin de önüne geçilmesine ve geleceğe taşınmasına vesile olacaktır. Ayrıca ileride çıkabilecek sorunların baştan önlenmesine, gelecekte dönüşümler için harcanacak yüksek miktarların önüne geçilmesine ve turizmden elde edilecek maddi getirinin de yükselmesine neden olacaktır.

Bu kapsamda Ordu ili, bölgenin önemli yerleşimlerinden birisidir. Hem tarihin çok eski medeniyetlerinden gelen, hem de milli hafızamıza ait şehircilik, sosyokültürel ve mimari değerleri barındıran illerden birisidir. Kent merkezinde yer alan kentsel sit alanı da bunun en açık göstergelerindedir. Ancak Türkiye'deki pek çok kentteki gibi Ordu kenti de potansiyelini ortaya çıkartmak ve değerlerini korumak konusunda sorunlar yaşamaktadır. Zaman zaman koruma çalışmalarında yavaş kalınmakta, yanlış kararlar alınmakta, yâda mevcut ve kısıtlı imkânlar ile yapılması arzulananın sadece bir kısmı gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte kentsel koruma ve potansiyeli değerlendirme konusunda olumlu ve geleceğe yönelik ümit var adımlar da atılmaktadır. Ancak değerlerin ortaya çıkartılması, hak ettikleri değere kavuşturulması, korunması, işlevlendirilmesi ve hem kent sakini, hem de turizm faydasına sunulması her açıdan önemli artılar kazandıracaktır.

Günümüz koruma anlayışı, kullanarak ve fonksiyon kazandırarak korumayı temel almaktadır. Bu yaklaşım, sahiplenilmeyi ve uygun bakım koşullarını getirdiği için aslında en etkin yöntemdir. Çalışma alanını oluşturan koruma bölgesi için bu tip bir koruma anlayışı özellikle oturtulmaya çalışılmamış olmakla birlikte, koruma alanının kent merkezindeki bir mahalle olması, tescilli yapıların pek çoğunun konut olarak kullanılıyor olmasını getirmiştir. Konut kullanımının dışında alanda kendiliğinden fonksiyon kazanmış veya restorasyon çalışmaları ile birlikte fonksiyon yüklenmiş sivil mimarlık örnekleri de yer almaktadır. Bu işlevlendirme yapıların ve dokunun korunmasına önemli katkı sağlamaktadır. Bu yaklaşımın yaygınlaştırılması ve alanın kültür turizmi odaklı bir alana dönüştürülmek üzere pek çok farklı fonksiyon ile alanın donatılması etkin bir koruma model oluşturacak ve bunu güçlendirecektir.

Alan için iki farklı dönemde hazırlanmış olan Koruma İmar Planları içlerinde önemli uygulama yönergeleri, ilke kararları ve kısıtlar barındırmaktadır. Ancak, alan içerisinde yeni yapılaşmaya kesin bir şekilde engel olmaması en önemli eksiği olarak görülmektedir. Ayrıca yıkılan ve yok olan yapılar yerine, orijinallerine uygun olarak değil de, genel mimari tarza uygun yeni yapı için izin veriliyor olması da alandaki bozulmayı ve kaybı olumsuz etkileyen bir diğer önemli nedendir. Bununla birlikte ihtiyaç duyulan kararlar için, değerlendirme ve kararların Trabzon'da yer alan Koruma Kurulu'ndan alınması sistemin etkin işlemlerini engellemektedir. Sit alanının kent içerisinde ve kullanılabilir durumdaki bir mahalle olması koruma kararlarının etkin şekilde uygulanabilirliğini kısıtlamaktadır. Bu nedenle de koruma imar planı hükümlerine rağmen, yerleşim sakinleri ve kentsel yaşam koşulları öncelikli tutulmuştur.

Çalışma alanı olan Ordu Kentsel Sit Alanı içerisindeki dokuya ilişkin bazı öneriler şöyle sıralanabilir;

- Sit alanı, içerisinde yer alan anıtsal, sivil mimarlık örnekleri, çeşmeler, donatılar ve kendisine özgün planlaması da dahil tüm kültürel değerleriyle birlikte korunmalıdır.
- Sit alanında yer yer kaybolmuş, yer yer ise zarar görmüş sokak ve mahallelere ait tarihi ve kültürel dokunun yeniden tesis edilmesine çalışılmalıdır.
- Alanda yer alan ve tarihi, kültürel niteliğe sahip tüm yapıların bakımı yapılmalı ve özüne sadık kalınarak restore edilmelidir.
- Sivil mimarlık örneklerinin yeni ve işlevsel anlamlar ve kullanımlar kazanması sağlanmalıdır.
- Yerleşimdeki mevcut donatılar kaldırılarak özgün, kültürel ve tarihi doku ile uyumlu kentsel donatılar kullanılmalıdır.

- Sit alanı içerisinde doku ile uyumsuz olarak ve sonradan inşa edilmiş pek çok yapı mevcuttur ve sit alanının özgün karakteri ile örtüşmedikleri gibi karaktere zarar vermektedirler. Bu yapılar kaldırılmalı, yerleri diğer sosyal ve kültürel donatı ve fonksiyon alanlarına terk edilmelidir.
- Sit alanı zorunlu durumlar için de kullanılabilir şekilde yayalaştırılmalıdır. Bu alanın tarihi, geleneksel ve kültürel dokusunun korunması ve canlandırılmasına imkan tanıyacaktır. Aynı zamanda turistik niteliğini de destekleyerek gezi ve fotoğraf çekimine uygun sahneler ortaya çıkmasını sağlayacaktır.
- Alanda sosyal ve kültürel fonksiyonlar son derece azdır. Sit alanı içerisinde sosyal iletişim ve kültürel faaliyet ve organizasyonlar için alan niteliği ile uyumlu sosyal ve rekreatif kullanımlar artırılmalıdır.
- Alanda bölgenin kültürel alt yapısının anlaşılmasını sağlayacak ve turistik nitelik taşıyacak kültürel fonksiyonlar bulunmamaktadır. Alan içerisinde kültürel etkileşimi mümkün kılacak şekilde çeşitlendirilmiş fonksiyon alanları oluşturulmalıdır.
- Yerel zanaat ürünlerinin üretilmesi, sergilenmesi ve özendirilmesine ilişkin ticarethane, atölye veya müze bulunmamaktadır. Hem yöre halkının faydalanabileceği, hem de turizm faaliyetleri için değerlendirilebilecek yerel zanaat ürünlerinin üretimi ve satışını yapan ticarethaneler teşvik edilmelidir. Bu fonksiyon alanları aynı zamanda yerel kalkınma ve ekonomik getiriye de katkı sağlayacaktır.
- Sit alanının kendisine özgü ve tüm yaşanmışlıklarının getirdiği bir kimliği mevcuttur. Ancak yıllar içerisinde bu kimlik deformasyona uğramış ve hatta alan kimliğini yitirmiştir. Tarihi kimlik yerleşime yeniden kazandırılmalıdır
- Alan şehri görüş alanı içerisine alan yüksek bir konumda yer almaktadır. Bu özellikleri nedeniyle de ziyaretçilerine görsel şölen sunan vista noktaları bulundurmaktadır. Alandaki seyir zevkini artıracak, hem yapıları kullananlar hem de turistler için çekici unsur olacak vista noktaları belirlenmeli ve ortaya çıkartılarak değerlendirilmelidir.
- Sit alanı ana yol ve bağlantılı pek çok sokaktan oluşmaktadır. Alanda alternatiflere sahip gezi rotaları oluşturulmalı ve bu rotalar turizm, bisiklet, yürüyüş, fotoğrafçılık gibi amaçlar için değerlendirilmelidir.
- Sit alanını kapsayan gezi rehberi, haritası ve tanıtıcı broşürler hazırlanmalıdır.
- Yıkılmış veya büyük oranda tahrip olmuş yapılardan özellikle önem arz edenleri aslına bağlı kalarak yeniden inşa edilmelidir.
- Yerel yönetimler ve koruma kurulu arasında eşgüdüm sağlanmalı, iş birliği artırılmalıdır.
- Yerel yönetimler ile üniversite işbirliği geliştirilmelidir. Üniversitenin ilgili bölümleri ile bağlantı kurulmalı, ortak çalışma ortamları tesis edilmelidir.
- Yenilenmesine başlanan Koruma Amaçlı İmar Planı hızla tamamlanmalı ve hayata geçirilmelidir.

Alan Ordu ili için büyük öneme sahiptir. Alanda gerçekleştirilecek restorasyon ve kimlik kazandırma çalışmaları hem kent hafızasının yeniden canlandırılması ve aktarımını sağlayacak, hem de kültürün yaşatılmasını mümkün kılacaktır. Ayrıca doğa turizmi ile Karadeniz bölgesinde önemli yere sahip olan ilin tarihi nitelikleri ile de anılmasını sağlayacaktır. Kent içindeki böylesi bir yerleşim kent turizmini canlandıracak, kentin tanınırlığı ve turistik popülaritesini artıracaktır.

Kaynakça

- [1] Uysal, A., B., 2013. Katılımcı Senaryo Tekniği Yardımıyla Tarihi Kentsel Alan İçin İyileştirme Stratejisinin Belirlenmesi. METU JFA, 30:2, s137-162.
- [2] Karaçor, K., E., 2014. Place Making Approachment to Accomplish Social Sustainability. European Journal of Sustainable Development, Cilt.3, Sayı.4, (253-262).
- [3] Türk, S., 2017. Beypazarı Kent Kimliğinin Bilişsel Haritalama Yöntemi İle Değerlendirilmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 9, Sayı 19.
- [4] Ulu, A., Karakoç, İ., 2004. Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi. Planlama Journal of the Chamber of City Planners, Cilt 3, Sayı 29, s59-66.
- [5] Oğuz, G., P., Aksulu, I., 2007. Adana Tepebağ'daki Tarihi Yerleşim Dokusunun İncelenmesi, Koruma Sorunları ve Öneriler. Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der. Cilt 22, No 2.
- [6] Ünlü, T., 2009. Kentsel Dönüşüm Sürecinin Tasarlanması: Tarsus Tarihi Merkezi, Planlama Dergisi (3-4) 145-57.
- [7] Erdoğan, A., Özkök, M., K., 2017. Kentsel Korumada Detaylandırılmış Koruma Potansiyel Matrisinin Kullanılabilirliği. METU JFA, 34:2, 93-123.
- [8] Kuter, N., Erdoğan, E., 2008. Çankırı Kentsel Sit Alanı Kaynak Potansiyelinin Saptanmasında Bir Yöntem. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 5 (1).

- [9] Pendlebury, J. (1999). The Conservation of Historic Areas in the UK: A Case Study of "Grainger Town", Newcastle Upon Tyne, *Cities*, 16(6): 423-433.
- [10] Delafons, J. (1997). *Politics and Preservation: A Policy History of the Built Heritage 1882-1996*, E & FN Spon, First Edition, London.
- [11] Kanlı, İ., B., 2014. Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirlik Arasındaki Paradoks. 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 38. Kolokyumu, *Bildiriler Kitabı Cilt 1*, Sayfa: 359-376.
- [12] Karagüler, S., Korgavuş B. (2014) Kent Kimliğinin Kent Peyzajı Üzerinde Oluşturduğu Etkiler, Silüetler, Görünümler ve Dengeleri; *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*; Part: C, *Tasarım ve Teknoloji*; 2(2): 203-212 (2014).
- [13] Karaslan, Ç. (2010) *Tarihi Kentlerde Kimliksizleşme Sorunu ve Bir Çözüm Yolu Olarak Kentsel Canlandırma Projeleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- [14] Kiper, P. (2004) *Küreselleşme Sürecinde Kentlerimize Giren Yeni Tüketim Mekanları Ve Yitirilen Kent Kimlikleri*, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, ISSN 1300 – 7319, Sayı: 30, 2004/4.
- [15] Uslu, A. Kiper, T. 2006. Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(3).
- [16] Küçük, A., A. (2010) *Küreselleşme ve Tarihi Alanlarda Dönüşüm: İstanbul- Tarlabası Örneği*; Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Koruma ve Yenileme Programı, İstanbul.
- [17] Enç, G. (2009) *Tarihi Kent Dokusunda Yeni Yapı Tasarım Ölçütleri ve Fener Senti Örneğinde Uygulanabilirliğin İrdelenmesi*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- [18] Özden, Ö., E., 2006. 'Kentsel Sit Alanı' İlanı 'Mutlak Korunuyor' Anlamına Geliyor Mu? *Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der. Cilt 21*, No 4.
- [19] Kahya, N., C., Sağsöz, A., 2004. *Kentsel Sitlerde Değişim: Doğu Karadeniz Bölgesi Kentsel Sitleri*. Planlama, sayı 4.
- [20] Anonim (2014) *Ordu İli Yüz Ölçümü*, Harita Genel Müdürlüğü.
- [21] Anonim (2015) *Ordu İli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Veri Tabanı (ADNKS)*, TUİK.
- [22] Anonim (2013) *Ordu İli Doğa Master Planı 2013-2023*.
- [23] Anonim (2016) *Türkiye Nüfus İl, İlçe, Köy ve Mahalle Nüfusları*
- [24] Anonim (2006) *Kentsel Sit Alanı*. Ordu Belediyesi İmar Müdürlüğü Sunusu, II. Tarihi Ordu Evleri Kurultayı, 5-6 Mayıs, Ordu.
- [25] Uçkun, E., 1987. *Ordu Koruma İmar Planı Hükümleri*. Ordu Belediyesi.
- [26] Google Earth, 2018. *Ordu kentine ait uydu görüntüsü*. E.T: 28.02.2018
- [27] Ordu Büyükşehir Belediyesi, 1987. *Koruma Amaçlı İmar Planı*.
- [28] Ordu Belediyesi, 2009. *Tarihi Ordu Evleri Envanteri*. Ordu Belediyesi ve Ordu Mimarlar Odası, 159 sayfa, Ordu.
- [29] Atabeyoğlu, Ö. (2011) *Ordu Kenti Yapısal Peyzaj Karakter Analizi ve Kentsel Planlama Stratejileri*. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.
- [30] URL 2018a. Ordu Fotoğrafı. <https://www.tarihtarih.com/?Syf=4&Fa=2&Id=223822> (ET: 15.07.2018)
- [31] URL 2018b. Ordu Fotoğrafı. <http://www.karadenizfan.com/ordu/> (ET: 15.07.2018)
- [32] Ordu Valiliği, 2018. *Ordu'nun Tarihçesi*. <http://www.ordu.gov.tr/ordunun-tarihcesi>, (E.T. 27.02.2018).
- [33] URL 2018c. Ordu Fotoğrafı. http://www.ordukentgazetesi.com/image_gallery_detail.php?id=9 (E.T. 27.02.2018).
- [34] Kan, H., 2009. *Taraklı Yerleşimindeki Tarihi Dokunun Sürdürülebilirliği Bağlamında Kentsel Koruma Ve Geliştirme Stratejileri*. Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- [35] Demir, 2007. Necati Demir, "Ordu İlinin Eski Adı 'Kotyora' ve Tarihî Alt Yapısı", *Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 2007, s. 179-180.

- [36] URL 2019. <http://ordu.gov.tr/ordunun-tarihcesi> [Eriřim tarihi Nisan 10, 2018].
- [37] Özgür, T., Kocatürk, F. 2018. Ordu Kentsel Sit Alanının Doku Özellikleri Üzerine Bir İnceleme. *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi* Sayı IV/2 – Aralık 2018, 83-113.
- [38] KAİP, 1988. Koruma Amaçlı İmar Planı. Ordu Belediyesi.
- [39] KAİP, 2006. Koruma Amaçlı İmar Planı. Ordu Belediyesi.